

Цуркан В.В.
асистент кафедри правового забезпечення АПК
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

ЩОДО ВСТАНОВЛЕНОЇ ЗЕМЕЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Земельне право України, як самостійна та унікальна галузь права, є настільки необхідним, що факт порушення земельного законодавства не повинен взагалі мати право на існування.

Земельне право як з теоретичної, так і з законодавчої сторони огорнуто доктринами, нормами та положеннями, які захищають інститути означеної галузі права, реалізуючи їх дотримання та виконання. Проте, в умовах сьогодення суб'єкти земельного права допускають різного виду земельні правопорушення, та як результат, має існувати дієвий механізм реалізації відповідальності за порушення земельного законодавства. Інститут відповідальності за земельне законодавство саме тому повинен бути стійким та масивним, аби захищати основну цінність українського народу – землю.

Необхідною підставою для застосування заходів примусового впливу та притягнення особи до юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства є вчинення нею земельного правопорушення. Земельне правопорушення - це суспільно шкідлива дія чи бездіяльність, що суперечить нормам земельного права, за вчинення якої винна, деліктоздатна особа несе юридичну відповідальність [3, 330] .

Питанню відповідальності за порушення земельного законодавства приділено Розділ 8 Земельного кодексу України (далі - ЗК).

Перелік порушень земельного законодавства, за які громадяни та юридичні особи несуть відповідальність закріплений в ст. 211 ЗК. Частиною 2 ст. 211 ЗК зазначено, що законом може бути встановлено відповідальність і за інші порушення земельного законодавства. Даною нормою встановлено і види відповідальності за передбачені правопорушення (цивільна, адміністративна,

кримінальна). Проте, Земельним кодексом України не зазначено, що існують й інші види відповідальності, адже наведений у ст. 211 ЗК перелік видів відповідальності не є остаточним та обмеженим.

Як система заходів державного примусу, які застосовуються до винних у випадку невиконання ними вимог земельного законодавства, юридична відповідальність спрямована на стимулювання дотримання земельно-правових норм, відновлення порушених земельних прав, а також попередження вчинення земельних правопорушень [3, 326] .

Відповідальність за порушення земельного законодавства є важливим складовим елементом правового забезпечення раціонального використання, охорони та відтворення земель [3, 327] .

Не дарма свого часу було прийнято 15.04.2008 року Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення вимог земельного законодавства», яким було внесено зміни до таких законодавчих актів України, як Кодекс України про адміністративні правопорушення, а саме зазнали змін: Ст. 53-2. Перекручення або приховування даних державного земельного кадастру, Ст.53-3. Зняття та перенесення ґрунтового покриття земельних ділянок без спеціального дозволу, Ст. 54. Порушення строків повернення тимчасово зайнятих земель або неприведення їх у стан, придатний для використання за призначенням, Ст. 55. Самовільне відхилення від проектів землеустрою, Ст. 238-1. Органи державного контролю за використанням та охороною земель [6] .

Конституцією України встановлено, що юридична відповідальність за порушення земельного законодавства залежно від застосовуваних санкцій поділяється на адміністративну, кримінальну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну .

Поряд з «традиційними» видами відповідальності (кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, матеріальної і цивільно-правової) в літературі, іноді, виділяють самотійну земельно-правову відповідальність, а також фінансову, еколого-правову, господарсько-правову та деякі інші [2, 59] .

Розглядаючи встановлені саме ЗК види відповідальності, слід вести мову лише про цивільну, адміністративну та кримінальну види відповідальності.

Вказівки на застосування *адміністративної* відповідальності за земельні правопорушення містяться в багатьох актах земельного законодавства (наприклад, у ст. 211 ЗК). Але більшість таких посилань мають відсильний або бланкетний характер, оскільки самі безпосередньо не встановлюють санкцій. Більшість же складів адміністративних земельних правопорушень передбачені у главі 7 «Адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'ятників історії та культури» Кодексу України про адміністративні правопорушення [5, 406] .

У Кодексі України про адміністративні правопорушення вирішенню питань відповідальності за правопорушення в сфері земельного права приділено увагу нормами глави 6, глави 7, глави 9 та 15, тощо.

Чинний Кримінальний кодекс України передбачає низку «земельно-правових» складів злочинів за які передбачено *кримінальний* вид відповідальності. У Кримінальному кодексі встановлено покарання за такі злочини, як приховування чи перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, порушення законодавства про захист рослин (ст. 247), забруднення та псування земель (ст. 239), незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст. 239-1), незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах (ст. 239-2), порушення правил охорони або використання надр (ст. 240), безгосподарське використання земель (ст. 254), проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля (ст. 253), тощо.

Цивільна відповідальність в свою чергу передбачає можливість компенсації шкоди, заподіяної порушенням законодавства про використання земель та інших природних ресурсів.

Як підстави цивільно-правової відповідальності прийнято розглядати не тільки правопорушення, тобто протиправні діяння, але й інші обставини, що прямо передбачені законом або договором [2, 61] .

Обов'язковою умовою настання цивільно-правової відповідальності за порушення земельного законодавства є наявність шкоди (збитків), причинного зв'язку між діянням і його результатом, а також вина [2, 61] .

Проте, існують і такі види відповідальності за порушення в сфері земельного права, які не передбачені Земельним кодексом України. Одним із таких видів відповідальності за земельні правопорушення є матеріальна.

Матеріальна відповідальність за земельні правопорушення настає в силу загальних положень трудового законодавства - ст.ст. 130-138 глави IX «Гірантії при покладенні на працівника матеріальної відповідальності за шкоду; заподіяну підприємству, установі, організації» Кодексу законів про працю України (далі - КЗпПУ). Специфікою даного виду відповідальності є, з одного боку, спрощений позасудовий порядок застосування, а з іншого - обмежений характер - насамперед, відповідальність зазвичай обмежується певною частиною заробітку [5, 424] .

Також існує такий вид відповідальності як дисциплінарна відповідальність. *Дисциплінарна* відповідальність за земельні правопорушення не передбачена ЗК, однак у практиці використання й охорони земель дисциплінарні проступки скоюються часто, за наслідком чого винні в їх скоєнні громадяни притягаються до дисциплінарної відповідальності відповідно до вимог КЗпПУ. Так, відповідно до КЗпПУ до порушників можуть бути застосовані стягнення у вигляді догани або звільнення, що передбачено положеннями глави X «Трудова дисципліна» КЗпПУ (ст. ст. 147-151).

На ряду з іншими видами відповідальності , які не встановлені ЗК, але загалом існують в законодавстві України, є *господарсько-правова* відповідальність. Стаття 239 Господарського кодексу України передбачає достатньо великий відкритий перелік адміністративно-господарських санкцій, що можуть бути застосовані за господарські правопорушення. З найбільшою імовірністю за земельні правопорушення можуть бути застосовані такі з них, як (1) адміністративно-господарський штраф та (2) обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання [5, 425] .

Отже, питання відповідальності за порушення скоєні суб'єктами правовідносин є доволі значимим, але в земельному праві, нажаль, не достатньо розвинутим. Із встановлених згідно Земельного кодексу лише трьох видів відповідальності за порушення земельного законодавства вбачається, що даному інституту приділено не достатньо уваги.

Таким чином, потребує удосконалення інститут відповідальності в земельному праві шляхом чітко встановлених усіх можливих видів та підстав для відповідальності за порушення земельного законодавства, адже гарантом зведення до мінімуму випадків прецеденту порушень в сфері земельного права є дієва відповідальність за їх скоєння.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III-ВР. – (Законодавство України). [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
2. Земельне право України: загальна частина [текст]: навч. посібн. / А.І. Ріпенко, О.М. Пащенко. – О.: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2013. - 80 с.
3. Земельне право : підручник / М. В. Шульга, Н. О. Багай, В. І. Гордєєв та ін.; за ред. М. В. Шульги. - Х. : Право, 2014. - 520 с.
4. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. – (Законодавство України). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Мірошніченко А. М. Земельне право України: Підручник. - 2-ге видання, допов. і перероб. - К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. - 678 с.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення вимог земельного законодавства: Закон України від 15.04.2008 № 271-VI –ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/271-17>.